

ન્યુ ગાલા અસાઇનમેન્ટ 2022 સોલ્યુશન

ધોરણ - 10 સામાજિક વિજ્ઞાન

Question Paper – 3

વિભાગ - D

47. પ્રાચીન ભારતનું ધ્યાતુવિદ્યામાં પ્રદાન જણાવો.

- નીચેનાં ધ્યાતુશિલ્પો પરથી પ્રાચીન ભારતે ધ્યાતુવિદ્યામાં અદ્વિતીય સિદ્ધિઓ હાંસલ કરી હતી તેની માહિતી મળે છે:
- પ્રાચીન ભારતની સિંધુખીણાની (હડખીય) સંસ્કૃતિના અવશેષોમાંથી કાંસાની નર્તકીની પ્રતિમાં મળી આવી છે.
- કુષાણ વંશના રાજાઓના સમયની ભગવાન બુદ્ધની પ્રતિમાઓ તક્ષણિલામાંથી પ્રાપ્ત થઈ છે.

- 10મી અને 11મી સદીથી ભારતમાં ધાતુશિલ્પો બનાવવાની કલા પૂરજોશમાં શરૂ થઈ. દક્ષિણ ભારતમાં ચોલ રાજાઓના સમય દરમિયાન ખૂબ મોટી સંખ્યામાં ધાતુશિલ્પો તૈયાર થયાં.
- આ સમયમાં તૈયાર થયેલું મહાદેવ નાટરાજ (શિવ)નું જગવિષ્યાત શિલ્પ પ્રાચીન ભારતની ધાતુવિદ્યાનો શ્રેષ્ઠ નમૂનો છે. આ શિલ્પ આજે ચેન્નાઈ(તમિલનાડુ)ના સંગ્રહાલયમાં સંગૃહીત છે.
- ચેન્નાઈ(તમિલનાડુ)ના સંગ્રહાલયમાં ધનુષધારી રામની ધાતુપ્રતિમા સંગૃહીત છે.

- ગુપ્ત રાજાઓના સમયની સારનાથમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી બુદ્ધની ધાતુપ્રતિમા, નાલંદા અને સુલતાનગંજમાંથી મળી આવેલી બુદ્ધની તાંબાની મૂર્તિઓ તથા મથુરામાંથી મળેલી જૈનપ્રતિમા ધાતુવિદ્યાના શ્રેષ્ઠ નમૂના છે.
- ધાતુઓમાંથી બનાવેલાં કલાત્મક દેવ-દેવીઓ, પશુ-પંખીઓ, હીંચકાની સાંકળો, સોપારી કાપવાની વિવિધ પ્રકારની સૂડીઓ, કલાત્મક દીવીઓ વગેરે ધાતુશિલ્પોમાં મહત્વનાં ગણાય છે.

48. વાસ્તુશાસ્કના પ્રેરિતાઓનાં નામ લખો. વાસ્તુશાસ્કમાં કઈ કઈ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે ?

► બ્રહ્મા, નારદ, બૃહસ્પતિ, ભૂગુ, વસિષ્ઠ અને વિશ્વક

વાસ્તુશાસ્કના પ્રેરિતાઓ હતા.

► દેવોના પ્રથમ સ્થપતિ (આર્કિટેક) મનાતા વિશ્વકર્માએ

વાસ્તુશાસ્ક 8 વિભાગોમાં વહેંચ્યું હતું.

- વાસ્તુશાસ્ક્રમાં મુખ્યત્વે રહેઠાણની જગ્યા, મંદિર, મહેલ, અશ્વશાળા, નગાર, દુકાન, કારખાના વગેરેની રચના કેવી રીતે કરવી તેમજ કઈ દિશામાં કરવી વગેરેને લગતા સિદ્ધાંતોનો સમાવેશ થાય છે.
- આ ઉપરાંત, વાસ્તુશાસ્ક્રમાં ઘર બનાવવા માટે જગ્યાની પસંદગી, ઘરના વિવિધ આકારો, ઘરની રચના, ઘરની અંદરની ગોઠવણી, દેવમંદિર, બૃહસ્થાન, ભોજનકક્ષ, શયનખંડ, હૈનિક કાર્ય માટેનાં સ્થાનો વગેરેની માહિતીનો સમાવેશ થાય છે.

49. નીચે આપેલ ચિત્ર ભારતના એક પ્રખ્યાત પીણાના પાકનું છે. તે ક્યા પાકનું છે? તે પાકની વિસ્તૃત માહિતી આપો.

❖ 1. ચા : તેના પાક માટે લોહતત્વવાળી અને પાણી સહેલાઈથી વહી
જાય તેવી ફોળાવવાળી જમીન જરૂરી છે.

- ચાના છોડનાં મૂળ પાસે પાણી ભરાઈ રહે તો છોડ કોહવાઈ જાય છે.
- તને 20° થી 30° સે જેટલુંતાપમાન અને 200 સેમી જેટલા વરસાદની જરૂર રહે છે.
- લાંબી વર્ષાંનું અને આંતરે આંતરે અપટાંદુપે પડતો વરસાદ તને વધુ માફક આવે છે.
- ચા ઉષ્ણ અને સમશીતોષ્ણ કટિબંધનો પાક છે.

- ભારતમાં ચાનું વધુ ઉત્પાદન અસમ, પશ્ચિમ બંગાળ, તમિલનાડુ, કેરલ, હિમાયલ પ્રદેશ, કર્ણાટક અને ઉત્તરાખંડના પહાડી ફળાવો પર થાય છે.
- ભારતમાં ચાનું 75% ઉત્પાદન અસમ અને પશ્ચિમ બંગાળમાં થાય છે.
- વિશ્વમાં ચીન પછી ભારત ચાનું સૌથી વધુ ઉત્પાદન કરતો દેશો છે.
- શ્રીલંકા, ચીન અને ભારત ચાની નિકાસ કરતા મુખ્ય દેશો છે.

❖ 2. કોઝી : તેના છોડને પહાડી ફોળાવ પર, સૂર્યનો સીધો તાપ બહુન લાગે તે રીતે મોટા અડની છાયામાં ઉછેરવામાં આવે છે.

- તેને 15° થી 28° સે જેટલું તાપમાન અને 150 થી 200 સેમી જેટલો વરસાદ અને પર્વતીય ફોળાવવાળી જમીન માફક આવે છે.
- ભારતમાં કોઝી કર્ણાટક, કેરલ અને તમિલનાડુમાં વધારે થાય છે.
- કર્ણાટકનો કૂર્ગ વિસ્તાર કોઝીના વધુ ઉત્પાદન માટે જાણીતો છે.

50. ભારતમાં કૃષિક્ષેત્રે થયેલા સંસ્થાગત સુધારા જણાવો.

- ભારતમાં કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોએ કૃષિક્ષેત્રે મહત્વના સંસ્થાગત સુધારા કર્યા છે.
- જમીનારી પ્રથા નાખૂં કરી ઘેરૂતોનું શોષણ થતું અટકાવ્યું છે, ઘડ તેની જમીન 'જેવા ગણોતધારા દ્વારા જમીન ઘડનારને જમીનમાલિકીનો હક આપવામાં આવ્યો છે.
- 'જમીન ટોચ મર્યાદા' દ્વારા જમીનમાલિકીની અસમાનતા દૂર કરવામાં આવી છે.

- 'જમીન એકત્રીકરણ કાર્યક્રમ' દ્વારા નાના કદના ખેડાણ વિસ્તારોને એકત્રિત કરવામાં આવ્યા છે અને કરાઈ રહ્યા છે.
- ખેડુતોને આર્થિક મદદ કરવા કૃષિ ધિરાણ યોજના બનાવાઈ છે.
કિસાન કેરિયર કાર્ડ દ્વારા તેમજ રાજ્યીયકૃત બેંકો, સહકારી બેંકો અને સહકારી મંડળીઓ દ્વારા ખેડુતોને આર્થિક મદદ કરવામાં આવે છે.
- બિયારણો, ખાતરો અને જંતુનાશક દવાઓ ખરીદવા માટે સરકારે ખેડુતોને સબસિડી અને આર્થિક મદદ કરે છે.

- 'પ્રધાનમંત્રી પાક વીમા યોજના' દ્વારા ખેડૂતોને ખેતી પાકોનું વીમાકીય રક્ષણા પૂરું પાડવામાં આવે છે.
- દુષ્કાળ કે વધુ વરસાદને કારણે પાક નિષ્ફળ જાય ત્યારે સરકારે ખેડૂતોને આર્થિક મદદ કરે છે.
- માર્કેટ યાર્ડમાં ખેતપેદાશોના વેચાણમાં કાયદાકીય જોગવાઈ કરીને ખુલ્લી હરાળુંની પદ્ધતિને ફરજિયાત બનાવી છે.
- ખેડૂતોને તેમની ખેતપેદાશોના યોગ્ય ભાવ મળી રહે તે માટે સહકારી મંડળીઓ અને ખરીદ-વેચાણ સંઘોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

- સરકારી તેમજ સહકારી સ્તરે ગોદામો, પરિવહન અને સંદેશવ્યવહારના સગાવડો વધારવામાં આવી છે.
- 1. ભારતીય રાષ્ટ્રીય કૃષિ વિપણન સંઘ (Natural Agri- cultural Co-operative Marketing Federation of India - NAFED), 2. ગુજરાત તેલીબિયાં ઉત્પાદક સંઘ (Gujarat Co-operative Oilseeds Growers' Federation - GROFED), 3. રાષ્ટ્રીય ડેરી વિકાસ નિગમ (National Dairy Development Board - NDDB).

➤ 4. ગુજરાત સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ માર્કિંગ સોસાયટી લિમિટેડ (GUJCOMASOL) વગેરે સંસ્થાઓ ખેડૂતો પાસેથી સરકારે નક્કી કરેલા પોષણાક્ષમ ટેકાના ભાવે કૃષિપ્રેદાશો ખરીદે છે

51. બેરોજગારીનાં કારણો જણાવો.

- ભારતમાં બેરોજગારીનાં કારણો નીચે પ્રમાણે છે :
- વસ્તીવધારો.
- શિક્ષિત યુવક-યુવતીઓમાં માત્ર સૈદ્ધાંતિક જ્ઞાન. તેમનામાં ટેકનિકલ અને પ્રાયોગિક જ્ઞાન કે કૌશલના અભાવ.
- દેશના ઔદ્યોગિક વિકાસના ધીમા દરને કારણે પૂર્ણ કક્ષાની રોજગારી ઉલ્લોક કરવામાં મળેલી નિષ્ફળતા.

- કુષિક્ષણે વરસાદની અનિયમિતતા અને સિંચાઈની અપૂરતી સગવડો તેમજ એતીના વ્યવસાયમાં જોખમનું વધેલું પ્રમાણ.
- આજના યુવાનોમાં કુષિ-વ્યવસાય પ્રત્યે ઉદાસીનતા.
- એતી સિવાયના સમયમાં વૈકળ્પિક રોજગારીનો અભાવ.
- ગ્રામોયોગો, કુટિર ઉદ્યોગો અને લઘુઉદ્યોગોની નબળી સ્થિતિ.
- જ્ઞાતિપ્રથા અને સંયુક્ત કુટુંબની વ્યવસ્થાને કારણે ક્રૌદુંબિક ધંધાને કે પરંપરાગત વ્યવસાયને મળતી પ્રાથમિકતા.
- નવા ધંધા-ઉદ્યોગ શરૂ કરવા માટે યુવાનોમાં સાહસનો અભાવ.

- યુવાનોમાં ટેકનિકલ જ્ઞાન, તાલીમ કે અનુભવનો અભાવ.
- માનવશ્રમની અગતિશીલતા અને તેનું ખામીયુક્ત આચ્યોજન.

- બચતોના ઓછા પ્રમાણને કારણે નવા મૂડીસર્જનના દરમાં ઘટાડો.

52. "ધનિક ભારતમાં ગરીબો વસે છે!" આ વિધાન સમજવો.

► ભારત વિવિધ પ્રકરનાં વિપુલ કુદરતી સંસાધનો ધરાવતો

સમૃદ્ધ - ધનિક - દેશ છે.

- પરંતુ, દેશમાં એ સંસાધનોનો ઉપયોગ કરવાનાં પૂરતાં સાધનો અને ક્ષમતાનો અભાવ છે.
- દેશમાં એ અંગેનાં શિક્ષણ, તાલીમ અને કૌશલ્યની સંગીન વ્યવસ્થાનો પણ અભાવ છે.
- દેશની પંચવર્ષીય યોજનાઓમાં આર્થિક વિકાસનું આયોજન પણ ખામીયુક્ત રહ્યું છે.

➤ આમ, ભારત વિપુલ કુદરતી સંસાધનો ધરાવતો ધનિક દેશ હોવા
ઇતાં તેનો દેશની પ્રજાની સુખાકારી અને કલ્યાણ માટે યથોચિત
ઉપયોગથઈ શક્યો નથી. પરિણામે દેશમાં ગરીબીનું પ્રમાણ
ઘટ્યું નથી.

➤ આથી કહી શકાય કે, ‘ધનિક ભારતમાં ગરીબો વસે છે!’

53. બાળકોના મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણના અધિકારની મુખ્ય જોગવાઈઓ સમજાવો. (આઠ મુદા લઘો.)

➤ કેન્દ્ર સરકારે ઈ. સ. 2009માં 6 થી 14 વર્ષની વચ્ચે- જીથનાં

બાળકોને મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણના અધિકારનો કાયદો

અમલમાં મૂક્યો હતો. એ કાયદાને આધીન રહીને ગુજરાત

સરકારે 18 ફેબ્રુઆરી, 2018ના રોજ 'બાળકોને મફત અને

ફરજિયાત શિક્ષણના હકના નિયમો - 2012' અમલમાં મૂક્યા

હતા.

- બાળકોના મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણના અધિકારની મુખ્ય જોગવાઈઓ નીચે પ્રમાણે છે :
 - 6 થી 14 વર્ષની ઉંમરના દરેક બાળકને તેના ઘરની નજીકની શાળામાં પ્રવેશ આપવો. ઉંમરના આધાર માટે જન્મનું પ્રમાણપત્ર ન હોવાને કારણસર બાળકને પ્રવેશ આપવાનો ઈન્કાર થઈ શકશે નહિ.
 - 14 વર્ષ પૂરાં થયાં હોય તોપણું બાળક પ્રાથમિક શિક્ષણ પૂરું કરે ત્યાં સુધી તેનું શિક્ષણ ચાલુ રાખીને મફત શિક્ષણ આપવું.

- શાળામાં પ્રવેશ આપતી વખતે બાળકની ઉંમર 6 વર્ષની હોવી જોઈએ. બાળકના જન્મનો દાખલો ન હોય તો હોસ્પિટલનો રેકડ અથવા બાળકની ઉંમર અંગે માતાપિતાએ કરેલા સોગંદનામાના આધારે પ્રવેશ આપી શકશે.
- કોઈ પણ જાતના લેદભાવ વિના દરેક બાળકને પ્રવેશ આપવો.
- પ્રવેશ માટે બાળકના માતાપિતા પાસેથી ફી, કેપિટેશન ફી કે ડિપોઝિટ સ્વરૂપે કોઈ પણ પ્રકારની રકમ લઈ શકશે નહિ.

➤ બાળકને પ્રવેશ આપતી વખતે બાળકની પ્રવેશ-પરીક્ષા લેવી,
બાળક અને માતાપિતાનો ઇન્ટરવ્યુ લેવો; માતાપિતાની આવક,
શૈક્ષણિક લાયકાત અને યોગ્યતા તપાસવી વગેરેમાંથી કોઈ પણ
કરી શકાશે નહિ.

➤ તૃઠી 5 વર્ષની વયજૂથનાં બાળકોના શિક્ષણ માટે પ્રિ-સ્કૂલ(નર્સરી
કે બાળમંડિર)નું શિક્ષણ, તેનો અભ્યાસક્રમ, મૂલ્યાંકન તેમજ
તેમના શિક્ષકો માટે ખાસ તાલીમ માટેના નિયમો વગેરે
બાબતોને આ કાયદા હેઠળ આવરી લેવામાં આવી છે

- સમાજના નબળા વર્ગો, પણત વર્ગો અને ગરીબીરેખા નીચે જીવતાં કુટુંબોનાં બાળકોને તેમની કાયદામાં દર્શાવેલી ઓળખના આધારે સરકારમાન્ય ખાનગી પ્રાથમિક શાળાના પહેલા ધોરણમાં વર્ગની કુલ સંખ્યાની ક્ષમતામાંથી 25 %ની મર્યાદામાં ફરજિયાત પ્રવેશ આપવાનો રહેશે.
- શાળાના શિક્ષકો ખાનગી ટ્યૂશનની પ્રવૃત્તિ કરી શકશે નહિ.
- શાળાના લઘુ લાયકાત ધરાવતા શિક્ષકોએ 5 વર્ષમાં નિર્ધારિત ધોરણે રીક્ષણિક લાયકાત મેળવવી પડશે.

- બદલી સિવાયના કારણાસર બાળક પ્રાથમિક શિક્ષણ પૂરું ન કરે
ત્યાં સુધી તેને શાળામાંથી કાઢી મુકાશે નહિ.
- ખાનગી શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતાં નબળા વગોનાં પછાત
વગોનાં, અને ગરીબીરેખા નીચે જીવતાં કુટુંબોનાં બાળકોની ફી
શરતોને આધીન રહીને સરકાર યૂકવશે.
- આ કાયદાની જોગવાઈઓનું પાલન કરાવવા માટે સરકારે એક
અલગ વ્યવસ્થાતંત્ર, ટ્રિબ્યુનલ અને રાજ્ય કાઉન્સિલ જેવી
જોગવાઈઓ કરી છે.

➤ આ કાયદાના ભંગ બદલ શાળાના સંચાલકોને દંડ
કરવાની અને શાળાની માન્યતા ૨૬ કરવા સુધીની
જોગવાઈ કાયદામાં કરવામાં આવી છે.

(Ex. 9. દિવ્યાંગ વિદ્યાર્થીઓ માટે સરકારે દિવ્યાંગજન અધિકાર

અધિનિયમ - 2016 પ્રસિદ્ધ કરેલ છે. શા માટે?

➤ ઘણીવાર જોવા મળે છે કે આપણે જેને શારીરિક રીતે અક્ષમ

ગણીએ તેવા વ્યક્તિની સિદ્ધિ પ્રભાવિત થવું પડે છે.

દિવ્યાંગ વ્યક્તિને પૂરતી તકો અને પ્રશિક્ષણ મળે તો તેમની

દિવ્યાંગતા કોઈ રીતે બાધક બનતી નથી. સમાજમાં તેઓની

શક્તિઓનો રચનાત્મક ઉપયોગ કરી શકાય છે. આ બાબકો

આપણા સમાજનું અવિભાજ્ય અંગ છે.

- તેઓની આ ક્ષમતા ઉજાગર કરવા માટે તેમજ માત્ર દિવ્યાંગ હોવાથી પૂર્વગ્રહ પ્રેરિત અન્યાયનો લોગ ન બને તે હેતુથી ભારત સરકારે કરેલ અધિનિયમ અંતર્ગત તેમના શિક્ષણ માટે કેટલાંક પગલાં ભર્યા છે.
- દિવ્યાંગોના ઉત્કર્ષ માટે સરકારશ્રીએ દિવ્યાંગજન અધિકાર અધિનિયમ 2016 (The Right of Persons with Disabilities Act 2016) પ્રસિદ્ધ કરેલ છ. જેમાં વિવિધ પ્રકારની દિવ્યાંગતાને 21 પ્રકારે વર્ગીકૃત કરેલ છ.

➤ આવા દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને જન્મજત ગરીમા, તેમના પ્રત્યે
આદર સ્વીકાર કરી અને મૈત્રીભાવ સાથે સમાન તક મળો, તેઓ
પ્રત્યે કોઈ લેદભાવ રાખવામાં ન આવે. આવી વ્યક્તિ સમાજના
દરેક ક્ષેત્રમાં સહભાગીદારી કરી શકે તેવા સિદ્ધાંત સ્વીકારવામાં
આવેલ છે.

54. તમને આપેલા ભારતના રેખાંકિત નકશામાં નીચેની વિગતો

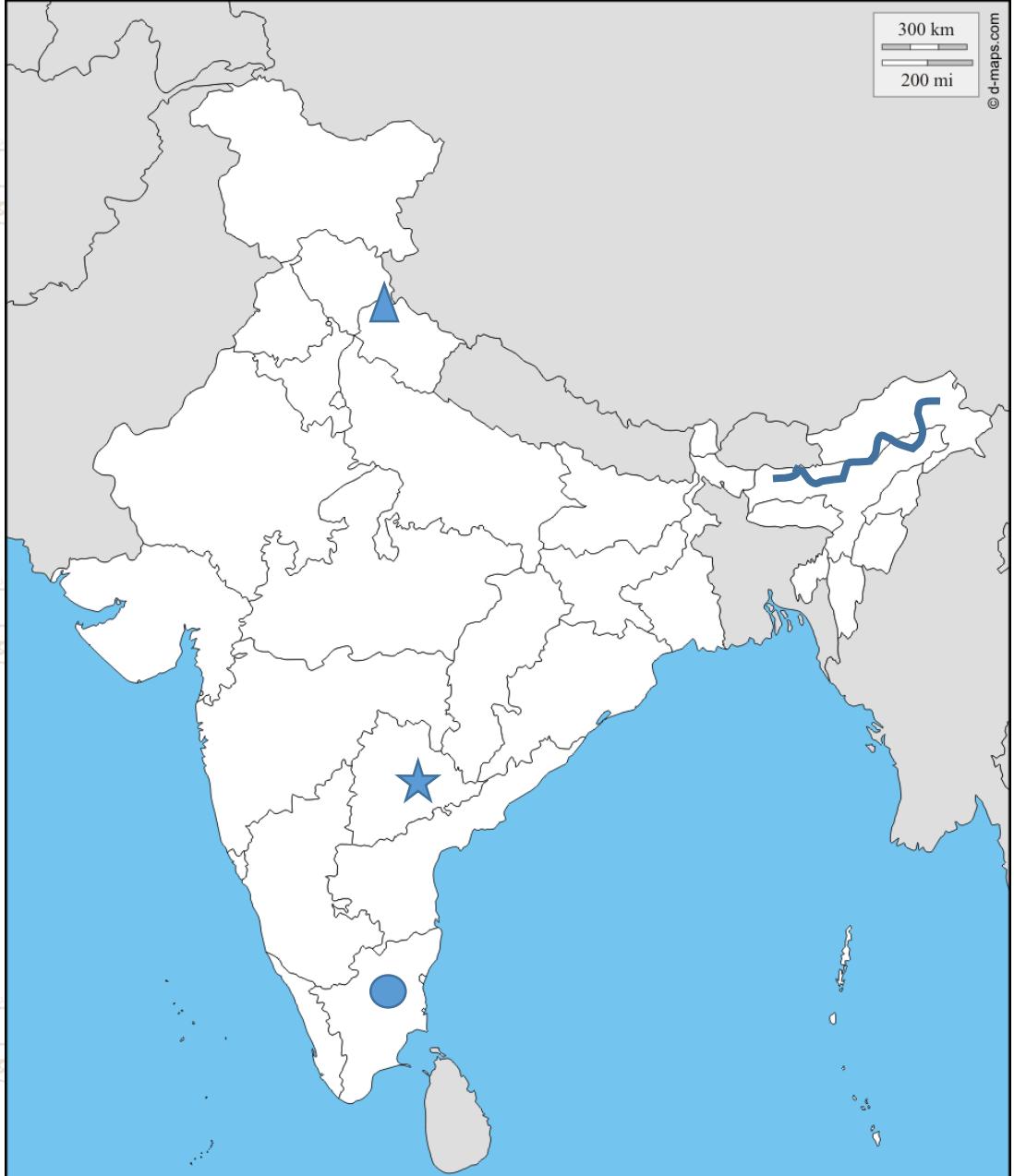
યોગ્ય સંજ્ઞા વડે, યોગ્ય સ્થાને દર્શાવો :

(1) કોર્પોર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન (Ex. 9. રણથંલોર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન)

(2) ડંગર ઉત્પન્ન કરતો એક પ્રદેશ (Ex. 9. કોઝી ઉત્પન્ન કરતો એક પ્રદેશ)

(3) ઇલેક્ટ્રોનિક ઉદ્યોગનું એક કેન્દ્ર - નામ સાથે

(4) રાષ્ટ્રીય જળમાર્ગ 2 (ધૂબીથી સાદિયા)

▲ क्रोरेट राष्ट्रीय उद्यान (रणथंभोर
राष्ट्रीय उद्यान)
● डंगर
★ इलेक्ट्रॉनिक उद्योग
--- राष्ट्रीय जगमार्ग 2 (धूबीथी
साडिया)

Thanks

For watching